

Hardverski interfejsi

Vežbe 1

Otpornost električnog elementa je mera sposobnosti materijala da se suprotstavi proticanju električne struje kroz taj element. Zavisí od geometrijskih i električnih svojstava tog materijala.

$$R = \rho \cdot \frac{l}{S} \quad [\Omega]$$

ρ – specifična električna otpornost materijala

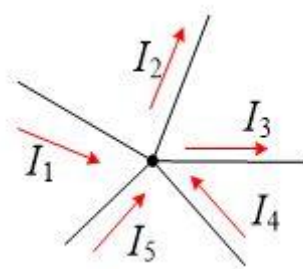
l – dužina elementa

S – poprečni presek elementa

Omov zakon : Razlika potencijala (napon) U između krajeva jednog metalnog provodnika srazmerna je proizvodu njegove otpornosti R i struje I koja teče kroz provodnik.

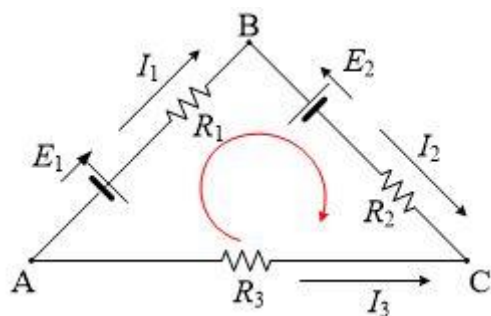
$$U = R \cdot I \quad [V]$$

Prvi Kirhofov zakon (KZS – Kirhofov zakon za struje) : Zasniva se na principu održanja naelektrisanja. Princip održanja naelektrisanja je fizički zakon koji kaže da je promena količine naelektrisanja u nekom delu prostora jednaka količini naelektrisanja koja u taj prostor ulazi minus količina naelektrisanja koja izlazi iz tog prostora. **U svakom čvoru električnog kola, suma struja koje ulaze u čvor jednaka je sumi struja koje izlaze iz tog čvora.**

$$I_1 + I_4 + I_5 = I_2 + I_3$$

Drugi Kirhofov zakon (KZN – Kirhofov zakon za napone) : Zasniva se na principu održanja energije. **Ukupna suma razlike električnih potencijala (napona) unutar bilo koje konture (zatvorene petlje) jednaka je nuli.**

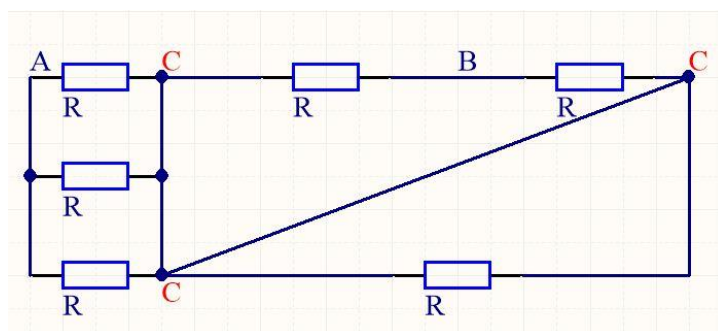

$$E_1 - R_1 \cdot I_1 - E_2 - R_2 \cdot I_2 + R_3 \cdot I_3 = 0$$

Snaga je brzina kojom se energija prosleđuje, koristi ili transformiše. Električna snaga je mera brzine prenosa električne energije.

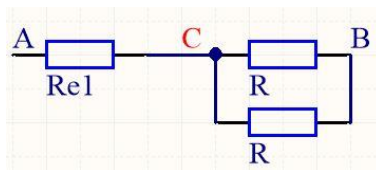
$$P = U \cdot I \quad [W]$$

Zadatak 1. Za grupu otpornika prikazanu na slici izračunati R_{ekv} između tačaka A i B ako su sve otpornosti iste i iznose $R = 6\Omega$.

Rešenje:

Ekvivalentna šema je:

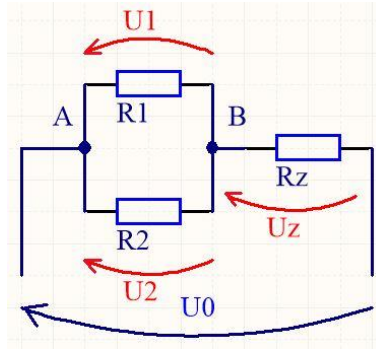

$$\frac{1}{R_1} = 3 \cdot \frac{1}{R}$$

$$R_{e1} = \frac{R}{3}$$

$$R_e = R_{e1} + R || R = \frac{R}{3} + \frac{R}{2} = \frac{5R}{6} = 5\Omega$$

Zadatak 2. Otpornici otpornosti $R_1 = 100\Omega$ i $R_2 = 200\Omega$ imaju dozvoljenu snagu $P_{max} = 1W$. Proveriti da li će paralelna veza ovih otpornika pregoreti ako se direktno priključi napon $U_0 = 12V$. Ako se to desi, odrediti vrednost zaštitnog otpornika koji će sprečiti pregorevanje.

$$P = R \cdot I^2 = U \cdot I = \frac{U^2}{R}$$

$$U_{1max} = \sqrt{P_{max} \cdot R_1} = 10V$$

$$U_{2max} = \sqrt{P_{MAX} \cdot R_2} \approx 14.3V$$

$$U_{ABmax} = \min\{U_{1max}, U_{2max}\} = 10V < U_0 = 12V$$

Uslov da ne pregori neki od elemenata kola je $U_{AB} \geq U_0$. Otpornik R_1 će pregoriti, pa je stoga neophodna upotreba zaštitnog otpornika R_z .

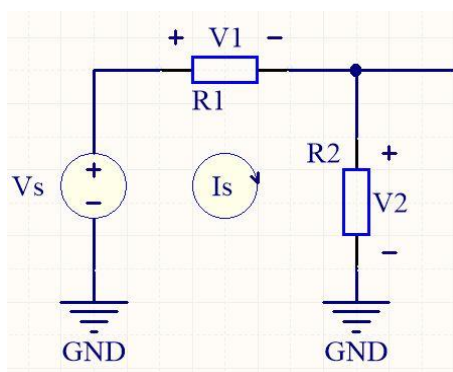
$$I = \frac{U_{ABmax}}{R_1 || R_2} = 0.15A$$

$$U_z = U_0 - U_{ABmax} = 2V$$

$$R_z = \frac{U_z}{I} = \frac{2V}{0.15A} = 13.3\Omega$$

Naponski razdelnik

Naponski razdelnik je prikazan na slici ispod i koristi se radi uprošćavanja kola.

$$V_1 = I_s \cdot R_1$$

$$V_2 = I_s \cdot R_2$$

KZN:

$$V_s = V_1 + V_2 = I_s \cdot (R_1 + R_2)$$

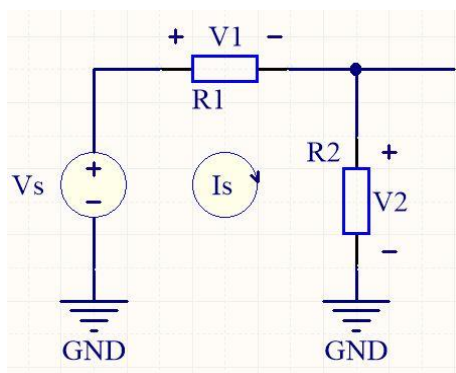
$$I_s = \frac{V_s}{R_1 + R_2}$$

$$V_1 = V_s \cdot \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

$$V_2 = V_s \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

Primetiti da se u brojiocima nalazi otpornik na kome se traži napon. Takođe, važno je napomenuti da prikazane relacije važe samo kada je **struja kroz oba otpornika ista**, odnosno kada je naponski razdelnik neopterećen.

Zadatak 3. Neka je $R_1 = 8\text{ k}\Omega$, $R_2 = 2\text{ k}\Omega$ i $V_s = 10\text{ V}$. Izračunati napone V_1 i V_2 .

$$V_1 = V_s \cdot \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

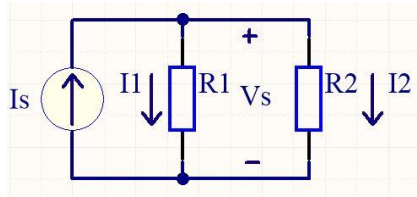
$$V_1 = 10\text{ V} \cdot \frac{8\text{ k}\Omega}{8\text{ k}\Omega + 2\text{ k}\Omega} = 8\text{ V}$$

$$V_2 = V_s \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

$$V_2 = 10\text{ V} \cdot \frac{2\text{ k}\Omega}{8\text{ k}\Omega + 2\text{ k}\Omega} = 2\text{ V}$$

Strujni razdelnik

Strujni razdelnik je prikazan na slici ispod i takođe se koristi za uprošćavanje kola.

$$I_1 = \frac{V_s}{R_1}$$

$$I_2 = \frac{V_s}{R_2}$$

KZS:

$$I_s = I_1 + I_2$$

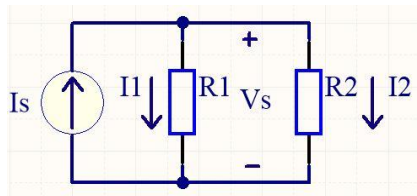
$$V_s = I_s \cdot (R_1 || R_2) = I_s \cdot \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}} = I_s \cdot \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2}$$

$$I_1 = I_s \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

$$I_2 = I_s \cdot \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

Treba primetiti da se u brojiocu nalazi otpornik kroz koji se ne traži struja.

Zadatak 4. Ukoliko je $R_1 = 2 \text{ k}\Omega$ i $R_2 = 3 \text{ k}\Omega$, a $I_s = 5 \text{ mA}$, odrediti I_1 i I_2 .

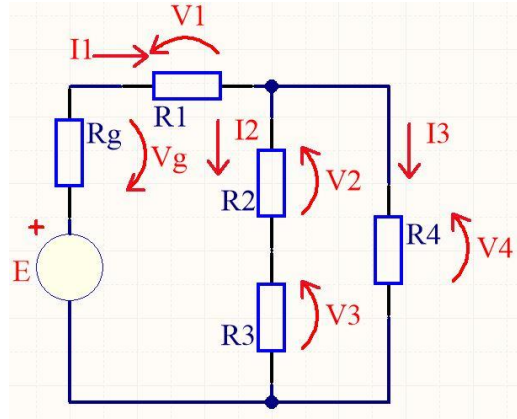
$$I_1 = I_s \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

$$I_1 = 5 \text{ mA} \cdot \frac{3 \text{ k}\Omega}{2 \text{ k}\Omega + 3 \text{ k}\Omega} = 3 \text{ mA}$$

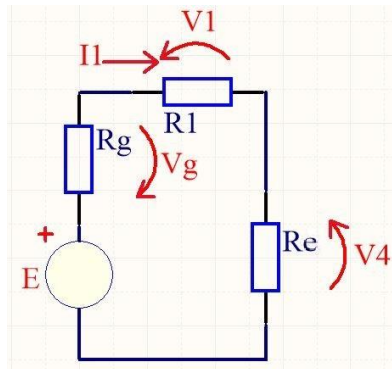
$$I_2 = I_s \cdot \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

$$I_2 = 5 \text{ mA} \cdot \frac{2 \text{ k}\Omega}{2 \text{ k}\Omega + 3 \text{ k}\Omega} = 2 \text{ mA}$$

Zadatak 5. U mreži sa slike izračunati jačinu struje kroz sve otpornike i napone između krajeva svih otpornika, ako je $E = 110 \text{ V}$, $R_g = 0.5 \Omega$, $R_2 = 10 \Omega$, $R_3 = 35 \Omega$ i $R_4 = 50 \Omega$.

$$R_e = \frac{(R_2 + R_3) \cdot R_4}{R_2 + R_3 + R_4} = 23.68 \Omega$$

$$V_g = \frac{R_g}{R_g + R_1 + R_e} \cdot E$$

$$V_1 = \frac{R_1}{R_g + R_1 + R_e} \cdot E$$

$$V_4 = \frac{R_e}{R_g + R_1 + R_e} \cdot E$$

$$I_1 = \frac{V_1}{R_1}$$

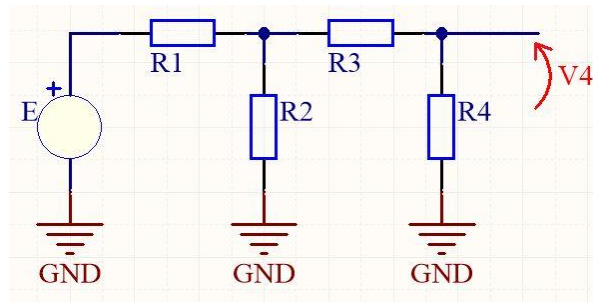
$$I_3 = \frac{V_4}{R_4}$$

$$I_2 = I_1 - I_3$$

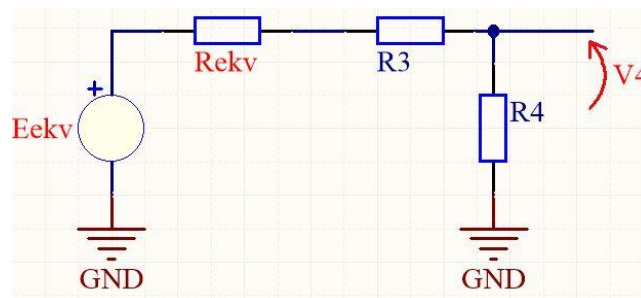
$$V_2 = \frac{I_2}{R_2}$$

$$V_3 = \frac{I_2}{R_3}$$

Zadatak 6. Odrediti napon V_4 ako su poznati otpornici R_1, R_2, R_3, R_4 i napon napajanja E .

Ekvivalentna šema je:

gde je E_{ekv} ekvivalentni Tevenenov generator, a R_{ekv} ekvivalentna Tevenenova otpornost.

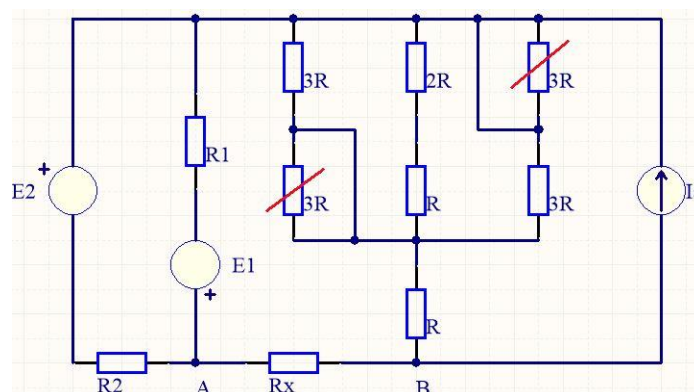
$$E_{ekv} = \frac{R_2}{R_1 + R_2} \cdot E$$

$$R_{ekv} = R_1 || R_2 = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2}$$

$$V_4 = \frac{R_4}{R_4 + R_3 + R_{ekv}} \cdot E_{ekv}$$

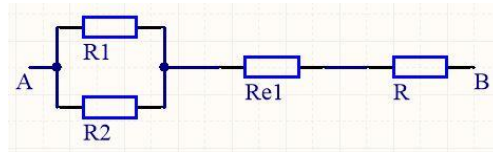
Tevenenova teorema: U odnosu na bilo koja dva svoja priključka, mreža se ponaša kao generator neke ems E_{ekv} i neke unutrašnje otpornosti R_{ekv} . E_{ekv} je jednaka naponu, a R_{ekv} otpornosti između tih priključaka.

Zadatak 7. Odrediti E_t i R_t u odnosu na priključke otpornika R_x . Podrazumevati da su svi elementi kola prikazani na slici ispod poznati.

a) $R_t = ?$

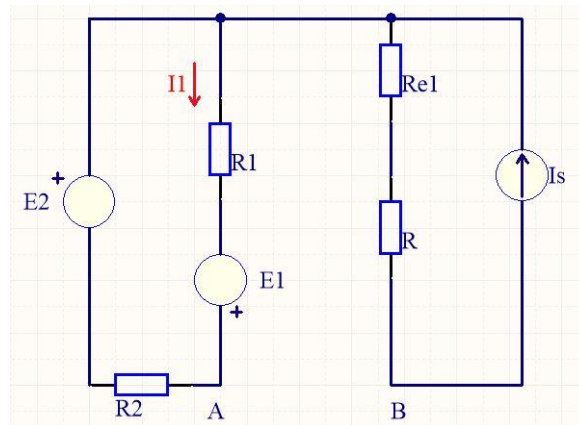
Ekvivalentna šema između priključaka, prilikom računanja R_t (naponski izvori kratko spojeni, strujni predstavljeni kao otvorena veza) izgleda ovako:

$$R_{e1} = 3R \parallel (2R + R) \parallel 3R = R$$

$$R_t = R_1 \parallel R_2 + R_{e1} + R = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2} + R_{e1} + R$$

b) $E_t = ?$

$$R_1 \cdot I_1 - E_1 + R_2 \cdot I_1 - E_2 = 0$$

$$I_1 = \frac{E_1 + E_2}{R_1 + R_2}$$

$$E_t = U_{AB} = E_1 - R_1 \cdot I_1 + R_{e1} \cdot I_s + R \cdot I_s$$